

# Sait Fâik'in Kalemindeki Büyü: Martı, Deniz, Burgazada



**Dr. Elif ŞEN**

e-posta: drelifsen@gmail.com

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi  
Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı

Siz bir yazarın, O'nun deyişle bir "yazıcı"nın dünyasında yaşamak istediniz mi hiç? Cevabınız belki evet, belki hayır. Ben ise yazdıklarını okudukça, Sait Fâik'in, satırlarının içine, daha da ötesi kalemine sızmak istedim. Onun kalemi ki, ucundan insan sevgisi damlarken, günlük hayat ve orada her zaman karşılaştığımız karakterleri yazmış... Hayır hayır aslında onları adeta kanlı, canlı halleriyle bizim dünyamıza katmıştır.

Hüznünden kaçarken sığındığı; balıkçıları, martıları, sandallarıyla dost olduğu hiç vazgeçemediği sevgilisine, Burgazada'ya yol alan Adalar Vapuru'na Kabataş İşkelesi'nden bindim ve bu kez onunla, daha da heyecan vericisi yazdıklarıyla yaptığım bu yolculukta elbette kadim dostları martılar eşlik etti bana.

Kabataş'ı geride bırakıp vapurun ilk uğrayacağı Kadıköy'e doğru yol alırken rüzgârı ve martıların arkadaşlığını hissedebilmek için güverteye çıktım. Marmara'nın lacivert sularında aldığımız yolun izi olup kayboluveren, rengini tarifte bile fikrinizi çabuk tutmazsanız yanılabilceğiniz, beyaz, su yeşili köpükler bana tarifi güç

bir mutluluk ve umut verir. Sanki onları gördüğümde ne olursa olsun hangi mevsimdeysen, ama en çok da yazın her şeyin yoluna gireceğini hissedirim. İşte bu duygularla deniz havasını içime çekerken, hemen karşımda oturan adam, Sait Fâik'in "Bulamayan" adlı hikâyesinin kendi icadı olan gemiyi özenle paketleyip adaya getiren muhasebecisiydi basbayağı. Nereden mi tanıdım? Her şeye hafifçe güler gibi bakışından, hemen yanı başında duran içindekinin şekli anlaşıl-mayan büyükçe paketin üstüne sanki korumak ister gibi elini koyuşundan. Büyük usta bu karakterini bize tarif ederken, "Dertsiz adam diyeceksiniz, sahiden dertsizdir. Ne düşünüyor bu belli belirsiz yüzüyle şu adamcağız, diyebilirsiniz. Siz de benim gibi, meraklısınızdır. Ah, bu insan yüzleri!. Her şeyimizi bağladığımız, durmadan yanıldığımız, istediğimiz kadar bol hasletler, adilikler, iyilikler, kötülükler, delilikler, akıllılıklar, sevdalar yüklediğimiz insan yüzleri! Yanılsak da zararı yok! Bu yüze olmazsa ötekisine yükleriz saydıklarımızı. Yanılmamız muayyen bir insan içindir, insanlar için değil. O halde yanılmıyor sayılırız." diye yazmıştır. Aslında yaptığı hepimizin bir insana bakarken yaptığıdır. Tahminler yüklemektir bir yüze, bakışa, gülüşe. Bunları düşününce ister istemez benim de yüzümde hafif bir gülümseme belirdi, kimbilir o pakette ne vardı? Ve sahiden gözlerinin içi gülüyor muydu? Belki de güneşin biraz da gölgenin oyunuydu bu yüze yüklediğim anlam.

Çay bardaklarıyla dolu tepsiyi görünce dünyalar benim oldu. Vapura binmeden önce aldığım simitlerin çantamdaki yegâne bulunuş nedeni sabahın taze demli bir bardak çayına eşlik etmeleri değildi elbet. Simitleri martılarla paylaşabilir ve böylece aralarında varsa Burgazadalı Sait Fâik'in martı dostlarının torunlarının torunlarıyla tanışabiliyordum. Kuşaktan kuşağa anlatılırken değişen bazen abartılan, yine de insanın içini

ısıtan bu hikâyeleri bana aktaracak hoş sohbet bir martıya denk gelir ve sohbeti koyulaştırırsam, adaya vardığımda da yazının ustasını balıkçı dostlarından dinlerdim. Benimki de boşa kuruntu, daha en baştan bu seyahatin sadece gerçeklere dayalı bir seyahat olmayacağından emindim oysa...

Çayımдан bir yudum aldım, bir martı kondu küpeşteye. Göz göze geldik. Onun da gözlerinden bir merak geldi geçti. Bekletmedim tabii hemen simitten bir parça kopardım. İnanamazsınız martının evciline rastladığıma, küpeşteye onu kaçırmamak için usulca koyduğum minik parçayı hemen kapıverdi. Belki benim yeni arkadaşım, İstanbul Adaları'nın en küçüklerinden biri olan Sivriada'ya gittiği hikâyesi "Sivriada Geceleri"nde; sandalı kıyıya çektikten sonra karşılaştığı, ölmek üzere olan martıyı duymuştur. Ne de olsa martıya mersiye yazan bir kalemin sahibiyle yârenlik ediyorum bugüne bugün.

*"...Ölen martıyı tanıyordum, dedim. Hani iki hafta önce ölen Tahir'in martısıydı.(...) Ne Tahir onsuz, ne o Tahir'siz yaşayabilirdi. Üç gün sırt sırta rüzgâr esse, Tahir de balığa çıkmasa, martı tenezzül edip de çöp mavnalarına doğru kanat çırpamazdı. Tembel miydi, şâir miydi bilmem ki..."*

Beyaz tüyleri, soğankabuğu rengi gagası, keskin bakışlarıyla ufukta bir kaybolup bir görünen, Kınalıada'ya kadar bizi takip eden yeni arkadaşım, zaman zaman pike yaptı, etrafında dolaştı vapurun. Kınalı'dan palamar çözdüğümüzde ise son bir selam verdi, kanatlarını çırparak veda etti. Sanki bana "Adada onun izlerini ararken bundan sonrası sana kalmış..." der gibiydi. Benim de kalbim daha hızlı çarpıyordu iki ada arasındaki mesafe azaldıkça. Anlatıcısıyken çoğu zaman kahramanı da olduğu "Haritada Bir Nokta" hikâyesinde dediği gibi;

*"...haritada ada gördüğünde bile içinde dostluklar, sevgiler, bir karıncalanma başlayıveren, (...) Hani frenklerin l'enfant prodigue (savruk çocuk) dedikleri oğlanın, (...) maviliğin ortasında, kocamankitaların kenarındaki denizlere kondurulmuş adalardan," en sevdiğine, evine gelmek üzereydim.*

Prens Adaları'nın üçüncü güzeli Burgazada'ya vapurdan dosa (İskelele yanaşmış gemilere girip çıkmak için kullanılan köprü) atıldığında, ben de adeta yazarın defalarca indiği, bastıkça tahtaların hareketini hissettiren iskeleden hızlı adımlarla adaya çıktım. Etrafı denizle çevrili bu kara parçaları bazılarının aksine beni tedirgin etmek yerine evime gelmişim hissi verir. Belki de onu hikâyeciliğimizin unutulmaz kalemi olmaktan başka, adaya olan tutkusunu anladığım için bir başka sevdim. İnsanın hakikâtte ya da hâyâl aleminde çıkamadığı tüm seyahatlerden döndüğün-

de, ne yana baksa denizi görmesi, kokusunu içine çekmesi, hemen vapurdan indiğinde kıyıdaki kahvelerde otururken sokak kedilerinin ayakları arasından geçip gidişi, şehrin yoran seslerinden sonra henüz indiği vapurun ayrılık sesi ve kimse demese de hoşgeldin diye sevinç çığlıklarıyla karşılayan martılar. Bunlar sevilmez mi?

İskele meydanındaki kahvelerden birinde oturmak yerine hemen iskelenin solundaki balıkçı teknelerine doğru hızlı adımlarla yürüdüm. Büyüğe olan birinin içinde, iyice yaklaştığımda, güneşten yanmış ve yaşından beklenenden daha fazla kırışmış yüzünü seçebildiğim orta yaşlı bir balıkçıyı gördüm. Ağları toplamaktan nasır tutmuş elleriyle becerikli, takip etmekte zorlanacağınız bir maharetle ağları birbirinden ayırıp bir nizama sokuyordu. Belli ki öğleden sonraya veya yarına hazırlık yapıyordu. Benim varlığımı hissedince başını kaldırıp şöyle bir baktı. Ben de hemen "Kolay gelsin" dedim. "Sağol" dedi. Lafın bundan sonrasını nasıl getirsem de Sait Fâik'in hikâyelerinin peşisıra, onunla bir yolculuk yapmayı kafasına koymuş bir okuru olduğumu balıkçıya anlatsaydım. "Burgazada'ya daha önce de geldim, meşhur hikâyeci Sait Fâik Abasıyanık burada yaşamış, evini müze haline getirmişler, adanın balıkçılarıyla da ahbablık



edermiş...” dememe kalmadı, hemen atıldı; “Benim babam genç delikanlıyken onunla balığa çıkanlardan duymuş “Esaslı adammış” diyerek müzeye nasıl gideceğimi tarif etmeye koyuldu. Ben ise bu balıkçıdan “Sinağrit Baba” hikâyesini tadında bir anı beklemiştim.

“...Sinağrit Baba düşünüyordu. Gidip o yakamaz yapan ipe bir diş vurdu mu idi, tamamı. Ama hiçbirini kurtaramıyor, hareketsiz duruyordu. Sinağrit Baba onları kurtarmanın bu kadar kolay olduğunu biliyordu ama, bildiği bir şey daha vardı. O da ister su, ister kara, ister hava, ister boşluk, ister hayvan, ister nebât aleminde olsun bir kişinin aklı ile hiçbir şeyin halledilemeyeceğini bilmesidir. Ancak bütün balıklar oltaya tutulan hemcinslerini kurtarmanın tek çaresinin koşup o yakamaz yapan ipi koparmak olduğunu akıl ettikleri zaman bu hareketin bir neticesi ve faydası olabilirdi. Yoksa, gidip Sinağrit Baba oltayı kesmiş, biraz sonra Sinağrit Baba tutulduğu zaman kim kesecek? Kim akıl edecek yakamozu dişlemeği?...”

Artık Sait Fâik’in müze olan evini görmeye hazırdım. Bir insanın evi neresidir? Müze olduğunda onun yaşadığı yerden daha çok eşyalarını ve yaşadıklarının izlerini bugüne taşır belki, oysa evi olmaktan çıkmıştır bana kalırsa. Gittim ama müze kapalıydı. Yine de onun yazı masasını, kitaplarını, biricik annesiyle yaşadığı evini görebilmeyi isterdim doğrusu. Aslında yaşarken de kendimizi nerede evde hissediyorsak orası evimiz olur. Evini kalbinde taşıyanlar, sadece seyahat ederken ruhu huzur bulanlar, bir bakış için kilometrelerce yolu katedip evine ulaşanlar... Sait Fâik için kimi zaman ada, bir kır kahvesi, sandal ya da martı yumurtası aradığı kayalar, kimi zaman da Grenoble’daki kaygısız günleridir, İstanbul’un içinde atan bir yürek dediği Beyoğlu’dur evi. Sanırım her nerede olursa olsun evine dönse bile, sadece yazarken kendini rahat hisseder. Öyle ki siroza yakalandıktan sonra çoğu zamanını geçirdiği Burgazada’da yaşadığı yıllar en üretken zamanlarıdır. Ve bu dönemde verdiği eserlerini “Son Kuşlar” adlı hikâye kitabında toplar. O kitapta yer alan her satırı bir hazine barındıran “Haritada Bir Nokta” adlı eserinde bazılarımızın hafızasında yer etmiş

olan o meşhur ifadeyi bakın nasıl dile getirir:

“Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hıstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sâkin ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştuğum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalem yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.”

Sevdalısı olduğu kalemiyle “O” sadece hissettiklerini dile getirirken, okuyucularına yani bizlere hüznün, hayranlık ve tanımlayamadığımız nice duyguyu ebedi bir miras bırakmıştır.

Ada gezilerinin ayrılmaz bir parçası olan fayton turu beni çocukluğuma götürse de, bir yanıyla hüznün vericidir. Çünkü faytona koşulan, gözlerinin iki yanı kapalı sadece önünü gören ve malum adanın yokuşlarında biraz duraklasa sırtında kırbacı hisseden atların bitmek bilmeyen mesailerini getirir aklıma. Bunları düşünürken faytona bindiğimde saat öğleden sonra üç buçuktu. Ağaçların arasında gölgelenen, her dönüşte bir başka güzel mavilikle buluştuğu yolları hızla katederken, faytoncuya sordum; “Kalpazankaya’ya ne kadar kaldı?” “Beş dakika abla”, dediğinde kararımı vermiştim. Geri kalan yolu yürüyecektim. Gün batımından sonra beni gelip alması için sözleşti. Başladım yürümeye. Ne yaparsınız yürürken? Pür dikkat etrafı mı seyredersiniz? Yoksa düşünceler mi üşüşür kafanıza? Sizi bilmem ama ben her ikisini de arkadaş edinerek Kalpazankaya’ya doğru ilerliyordum. Sanırım “Hişt Hişt” adlı hikâyenin nerede geçtiğini hatırlamadığımdan, belki de aklım bana bu oyunu oynadığından olsa gerek, birdenbire bu yürüyüşü orda geçen yolda devam ettirdim.

“...Hani bazı kulağınızın dibinde çok tanıdığınız bir ses, isminizi çağırırverir. Olur değil mi? Pek enderdir. Belki de kendi kafanızın içinden sevdiğiniz, hatırladığınız bir ses, ses olmadan sizi çağırır. Olabilir...”



Sonra gerçekten bir "Hişt, Hişt" sesi duydum. Ardıma baktığımda kimse yoktu. Fena mı olurdu bana seslenen, İstanbul Destanı'nda;

İstanbul deyince aklıma, Sait Fâik gelir.  
Burgaz adasında kıyıda,  
Mavi gözlü bir çocuk büyür döne döne  
Mavi gözlü bir ihtiyar balıkçı gencelir küçülür.  
İkisi bir boya geldi mi Sait kesilirler,  
Bütün İstanbul' u dolaşırlar elele, başbaşa...

yazmış olan yakın dostu Bedri Rahmi Eyüboğlu olsaydı. Ben de onu böylesine şairâne anlatacak bir arkadaşından dinleyebilseydim biraz.

Kalpazankaya her ne kadar tarihte ilk sahte paranın basılmasıyla hatırlansa da, hikâyeleri kadar enfes bir şekilde "Gün batımının ufkun bir dilim ekmek olup nar gibi kızardığı yer"dir Sait Fâik için. Oraya vardığımda, gün batımına bir hayli vardı. Oturup bir kahve içsem, sohbetsiz tadını alır mıyım? Kırk yıl hatırı varsa, onu da dostlarının sıcak, samimi, hoş sohbet ama sıkılgan dedikleri okudukça tiryâkisi olunan sözün ustasına bıraksaydım. Sade kahvemi söyledim. Kahvemden birkaç yudum aldım. Kıyıya bağlı sandalda oynayan küçük çocuklara bakıp gülerken, sanki bir rüzgâr esti ve kulağıma Sait Fâik fısıldadı. Başımı sese doğru çevirdim, yanımdaki sandalye boştu. Ne hayal kırıklığı ama... Onunla sohbet edebilseydik, tek bir soru sorabileceğim olsam ona, "Hikâyelerimde şiir kokusu var, bir iki tane de şiir yazdım. İçinde hikâye kokuları var dediler. Demek ki

ben ne hikâyeciyim ne de bir şâir. İkisi arası acayip bir şey." derken kendinize haksızlık etmiyor musunuz diye sordurdum kimbilir.

Sait Fâik Abasıyanık için "Yalnızlık dünyayı doldurmuşken, her şey bir insanı sevmekle" başlamıştı.

### O ve Ben

Sana koşuyorum bir vapurun içinden  
Ölmek, delirmek için...  
Yaşamak; bütün âdetlerden uzak  
Yaşamak...  
Dünyada büyük fırtınanın koptuğu böyle günlerde  
Ben onsuz edemem.  
Eli elimin içinde olmalı,  
Gözlerine bakmalıyım,  
Sesini işitmeliyim.

Her biri; insana, tabiata sevdalı bir kalemin bizlere de derinden hissettirdiği sevgi, hayal olsa bile gerçekleşeceğine dair umut verecek kadar sahici hikâyeleriyle benim yol arkadaşım Sait Fâik bugün.

Ona "Gün Ola Harman Ola" hikâyesinin Mercan Ustası için söylediği kendi sözleriyle veda etmek istiyorum, çünkü Sait Fâik için hissettiklerimi onun kaleminden daha güzel ifade etmem mümkün değil.

"Siz bir adamı hiç görmeden, birdenbire sanatından ve adından sevdiniz mi? (...) Sevgiyle, saygıyla andınız mı? Hiç içinize taş gibi, ağır bir su gibi bir sevgi oturdu mu? Oturmamışsa Allah aşkına vazgeçin şu yazımı okumaktan..."

